

Sadowy, Marta

Prywatyzacja - jak ją postrzegają studenci WSRL

Rocznik Żyrardowski 3, 359-378

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marta Sadowy

Prywatyzacja – jak ją postrzegają studenci WSRL

Wstęp

Proces szybkiej i skutecznej prywatyzacji gospodarki stanowi jeden z najważniejszych czynników warunkujących udaną transformację gospodarki centralnie planowanej w gospodarkę rynkową. Konieczność jej przeprowadzenia nie może być kwestionowana, a jej waga jest podkreślana przez wszystkie środowiska gospodarcze i naukowe. Prywatyzacja jest procesem trudnym i długotrwałym. Z ekonomicznego punktu widzenia jest jednak nieodzowna dla wprowadzenia gospodarki wolnorynkowej.

Prywatyzacja jest zjawiskiem, w którym aspekt ekonomiczny jest ściśle związany ze społecznym i politycznym. Stanowi ona nierozłączny element nowego ładu społeczno-ekonomicznego. Jako zjawisko dotychczas mało znane, stała się w ciągu ostatnich lat codziennym doświadczeniem wielu Polaków. Stereotypy i względy ideologiczne, które dotychczas stanowiły podstawę w postrzeganiu tego zjawiska, stopniowo zaczęły odgrywać rolę drugoplanową. Znacznie ważniejsze okazały się doświadczenia i obserwacje, a także aspiracje i plany związane z pracą zawodową.

Postawy Polaków wobec tego procesu są silnie związane ze społeczną akceptacją nowego ustroju, stosunkiem do bezrobocia, różnic społecznych i oceną grupy nowych przedsiębiorców. Na postawy wobec prywatyzacji mają wpływ również czynniki takie, jak: wiek, zawód, miejsce zamieszkania, wykształcenie, interesy grupowe, poglądy polityczne czy wyznawane wartości.

W niniejszym artykule podjęto próbę pokazania poglądów na sprawy związane z prywatyzacją, wyrażonych w odpowiedziach na pytania zawarte w ankiecie. Ankietę przeprowadzono wśród studentów ostatniego roku studiów licencjackich w Wyższej Szkole Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie. Próba objęto dwa kolejne roczniki, co dawało podobną i jednocześnie dużą liczebnie reprezentację. Pytania w ankiecie były za każdym razem takie same i ustawione w identycznej kolejności.

Przeprowadzenie badań w dwóch kolejnych latach pozwoliło na wyeliminowanie wpływu ewentualnych czynników ubocznych.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników tych badań ankietowych. Jednocześnie wyniki te poprzedzone zostały krótkim komentarzem – i niejako na tle – dotyczącym ogólnopolskich badań ankietowych przeprowadzanych w ostatnich latach przez ogólnokrajowe ośrodki badań społecznych.

Opinie dotyczące prywatyzacji w świetle badań ogólnopolskich

W badaniach, prowadzonych między innymi przez Centrum Badania Opinii Społecznej, Katedrę Socjologii Szkoły Głównej Handlowej i Instytut Gospodarstwa Społecznego Szkoły Głównej Handlowej, dotyczących prywatyzacji, pytano zwykle o ocenę korzyści z niej płynących. Korzyści te dzielono na ogólne, dla gospodarki, dla społeczeństwa i dla każdego Polaka. Od początku transformacji liczba Polaków uważających, że prywatyzacja jest korzystna dla gospodarki, była większa od postrzegających ją jako niekorzystną (wyjątek stanowi rok 2000). Warto odnotować jednak, że niewielu Polaków (ok. 20%) uważało, że prywatyzacja przynosi korzyści społeczeństwu czy każdemu obywatelowi. Zazwyczaj wskazywano natomiast na to, że na prywatyzacji korzystają cwaniacy i kombinatorzy. Jak widać, od początku trwania procesu miał miejsce ostry rozdźwięk między oceną ekonomicznych i społecznych skutków tego procesu. Raczej pozytywnym ocenom ekonomicznym towarzyszyły krytyczne oceny społecznych skutków prywatyzacji.

Analiza społecznych postaw wobec prywatyzacji pokazuje, że generalnie stałej aprobacie towarzyszą silne wahania liczby jej zwolenników i przeciwników, przy czym tych pierwszych nie przybywa. Czynnikiem oddziałującym na postawy wobec prywatyzacji jest ujawnienie w ostatnim okresie szeregu afer korupcyjnych. Nie bez znaczenia jest też spory udział w naszym społeczeństwie grupy osób niepracujących, czyli rencistów, emerytów czy bezrobotnych. Ich krytyczne poglądy bardzo mocno wpływają na obraz prywatyzacji w świadomości Polaków¹.

Zgodnie z komunikatem z badań: „Opinie o przemianach własnościowych i obecności kapitału zagranicznego w polskiej gospodarce” (BS/173/2000), opublikowanym przez CBOS w grudniu 2000 r., pierwsze lata transformacji charakteryzowały się dominacją przekonania o korzyściach płynących z proce-

¹ Oceny i oczekiwania różnych grup społecznych wobec polityki właścicielskiej Skarbu Państwa; J. Gardawski, L. Gilejko, R. Towalski, IFIS PAN, Warszawa; 1999, s. 32.

su prywatyzacji dla polskiej gospodarki. Dość szybko jednak można było zaobserwować rozczarowanie jej efektami. Liczba osób przekonanych o jej korzystnych skutkach dla gospodarki kraju zmalała z ponad dwóch piątych ogółu badanych na początku dekady do jednej trzeciej w jej połowie. W latach 1996–1998 przekonanie, że prywatyzacja jest dla polskiej gospodarki procesem korzystnym, wzrosło i zbliżyło się do poziomu wyjściowego. Natomiast w roku 2000 już tylko 21% respondentów było tego samego zdania. Warto jednak zauważyć, że w każdym przytoczonym okresie osób uważających, że prywatyzacja jest dla gospodarki korzystna, było więcej, niż uważających ją za niekorzystną (z wyjątkiem roku 2000). Powyższe dane obrazuje tabela 1.

Tabela 1. Prywatyzacja – proces korzystny czy niekorzystny dla polskiej gospodarki

Prywatyzacja jest dla polskiej gospodarki korzystna czy niekorzystna?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	1990 IX	1991 IV	1992 V	1993 IV	1994 IV	1995 X	1996 VI	1997 V	1998 V	1999 IV	2000 VIII
	w procentach										
Korzystna	43	42	18	36	34	33	36	40	40	32	21
W takim samym stopniu korzystna co niekorzystna	24	30	34	29	31	28	30	31	29	28	29
Niekorzystna	8	9	30	21	21	20	20	16	21	27	35
Trudno powiedzieć	25	19	18	14	14	19	14	13	10	13	15

Źródło: Komunikat z badań „Opinie o przemianach własnościowych i obecności kapitału zagranicznego w polskiej gospodarce” (BS/173/2000), CBOS; Warszawa, grudzień 2000.

Inaczej kształtowały się odczucia badanych co do korzyści, jakie prywatyzacja gospodarki przyniosła im samym. Przez całą dekadę większa liczba ankietowanych uważała prywatyzację dla siebie osobiście za niekorzystną. W sierpniu 2000 roku zaledwie 15% respondentów odpowiedziało, że jest ona dla nich osobiście korzystna, podczas gdy aż 41% było przeświadczonych, że jest ona niekorzystna. Warto również zauważyć, że pozytywne opinie o przemianach własnościowych przeważały nad negatywnymi wśród pracujących na własny rachunek (40% wobec 25%) oraz mieszkańców największych miast (32% wobec 25%), w niewielkim także stopniu wśród pracowników fizyczno-umysłowych (27% wobec 24%) oraz wśród badanych z wyższym wykształceniem (25% wobec 23%). W pozostałych grupach przeważały oceny negatywne, najbardziej wśród rolników (11% wobec 56%).

Należy stwierdzić, że generalnie, im respondent jest bardziej wykształcony, tym postrzega prywatyzację jako proces bardziej pozytywny. Również miejsce zamieszkania na ogół wpływa w znacznym stopniu na opinię

o prywatyzacji: osoby zamieszkałe w dużych miastach znacznie częściej oceniają prywatyzację jako pozytywną w porównaniu z zamieszkałymi na wsi². Ponadto z badań przeprowadzonych w 1999 wynikało, że wśród najmłodszych respondentów prywatyzację za niekorzystną uważało 4,5%, a wśród osób w wieku powyżej 65 lat odsetek ten wzrastał do 72%. Krytycznie wobec prywatyzacji byli zawsze nastawieni rolnicy, emeryci i bezrobotni. Prywatyzację za korzystną dla gospodarki, dla siebie i dla pracowników prywatyzowanych przedsiębiorstw uważały przede wszystkim osoby młode, wykształcone i dobrze sytuowane. Im bardziej powyższe trzy cechy nie pokrywają się z cechami respondenta, tym bardziej negatywny jest jego pogląd na temat prywatyzacji w Polsce i jej wpływu na gospodarkę i społeczeństwo.

Wspomniane badania wykazały ponadto, że ocena prywatyzacji wiąże się również z ogólną koniunkturą, sytuacją danego przedsiębiorstwa czy całej branży. Oceny prywatyzacji były również skorelowane z wyborem ścieżki, zasileniem kapitałowym firmy i jej perspektywą. Dlatego właśnie najwięcej pozytywnych opinii o prywatyzacji prezentowali pracownicy spółek pracownicznych i przedsiębiorstw sprywatyzowanych z udziałem kapitału zagranicznego. Ponadto, w dobrze prosperujących firmach 62% uważało prywatyzację za korzystną dla gospodarki, 44% – za korzystną osobiście i 36% dla pracowników prywatyzowanych przedsiębiorstw. W przedsiębiorstwach, które stały w obliczu bankructwa, poparcie wynosiło odpowiednio: 33%, 3% i 13%. Pozytywne nastawienie do prywatyzacji wiąże się zatem przede wszystkim ze statusem społecznym jednostki, określonym przez wykształcenie, dochód, miejsce zamieszkania i wiek. Szczególnie silny wpływ mają tu wykształcenie i wiek. W przypadku pierwszego z wymienionych uwarunkowań granicą jest posiadanie wykształcenia średniego³.

Ocena procesów prywatyzacji na podstawie badania sondażowego grupy studentów

Jak już wspomniano, stosunek Polaków do prywatyzacji zależy od wielu czynników. Za najważniejsze z nich można uznać wiek, wykształcenie i status społeczny. W badaniu sondażowym, którego wyniki zostaną przedstawione w tej części, respondentami byli studenci. Próba wynosiła 120 osób za-

² Komunikat z badań „Opinie o przemianach własnościowych i obecności kapitału zagranicznego w polskiej gospodarce” (BS/173/2000), CBOS; Warszawa, grudzień 2000.

³ Oceny i oczekiwania różnych grup społecznych wobec polityki właścicielskiej Skarbu Państwa, op. cit.

mieszkańcych zarówno w miastach, jak i na wsi. Celem badania było poznanie opinii powyższej grupy o procesie prywatyzacji. Próba dobrana została w sposób celowy, chodziło o poznanie opinii grupy ludzi wykształconych, przygotowanych do zobiektywizowanej oceny faktów i zjawisk gospodarczych, dysponujących także w części doświadczeniem zawodowym. Przyjęto założenie, że tak dobrana grupa respondentów prezentować będzie oceny racjonalne, wolne od bezkrytycznego przyjmowania opinii obiegowych, dominujących w sondażach ogólnopolskich. Ankieta miała dać odpowiedź w szczególności na 4 pytania:

1. Czy przedsiębiorstwa i spółki, których właścicielem jest Skarb Państwa, działają lepiej czy gorzej niż firmy prywatne?
2. Które przedsiębiorstwa, placówki lub instytucje nie powinny być prywatyzowane?
3. Jakie powinny być kryteria wyboru inwestorów w procesie prywatyzacji?
4. Która grupa inwestorów sprawdza się najlepiej w rolach właścicieli sprywatyzowanych przedsiębiorstw?

Wyniki sondażu pokazały dość jednoznacznie, że w grupie studentów większość uważa przedsiębiorstwa państwowe w porównaniu ze sprywatyzowanymi za mniej efektywne i gorzej przygotowane do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej. Dotyczy to zarówno inwestycji i modernizacji, jak i kwalifikacji kadry zarządzającej.

Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 2 (odpowiedzi brane pod uwagę – łącznie: „TAK” i „RACZEJ TAK”), ca 80% badanych było zdania, że państwowy właściciel powinien prywatyzować przedsiębiorstwo, gdyż tylko prywatyzacja gwarantuje dopływ kapitału i zaangażowanie do firmy kompetentnych menedżerów. Ponadto 83,33% respondentów zauważyło polityczne motywy działania kadry zarządzającej przedsiębiorstwami państwowymi uznając, że w obawie przed protestami pracowniczymi nie podejmuje ona ekonomicznie słusznych działań w celu poprawy funkcjonowania przedsiębiorstwa. Najwięcej respondentów („TAK” – 45,83%) jednoznacznie zgodziło się z opinią, że kadra zarządzająca przedsiębiorstwami państwowymi nie jest dostatecznie motywowana i ogranicza się do zabezpieczenia własnych interesów płacowych i pozycji oraz że ekonomiczne efekty działania przedsiębiorstw zależą przede wszystkim od sytuacji rynkowej oraz kwalifikacji i motywacji kadry menedżerskiej. Powyższa postawa może mieć związek z raczej negatywnym i bardzo krytycznym spojrzeniem na władzę w Polsce oraz z ogólnym przeświadczeniem, że kadra zarządzająca przedsiębiorstwami państwowymi wywodzi się właśnie z aparatu politycznego aktualnie rządzących partii. Z drugiej jednak strony należy podkreślić, że badani – to ludzie wykształceni, dysponujący podstawami wiedzy ekonomicznej, a więc świadomi faktu, że mechanizmy i procesy gospodarcze są skomplikowane i zależą od wielu czyn-

Tabela 2. Porównanie funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych i prywatnych przez kobiety i mężczyzn (w %)

	TAK	MĘŻCZYŹNI	KOBIECY	RACZEJ TAK	MĘŻCZYŹNI	KOBIECY	RACZEJ NIE	MĘŻCZYŹNI	KOBIECY	NIE	MĘŻCZYŹNI	KOBIECY
1. Powszechnie niemal głoszona jest teza, że przedsiębiorstwa i spółki, których właścicielem jest Skarb Państwa, działają gorzej niż firmy prywatne. Proszę ocenić słuszność przytoczonych poniżej opinii na ten temat.	20,83	22,22	20,43	41,67	55,56	37,63	35,00	14,81	40,86	2,50	7,41	1,08
A) Przedsiębiorstwa te nie posiadają dobrze przygotowanej do działania w warunkach silnej konkurencji kadry zarządzającej i specjalistów z dziedziny informatyki i marketingu.	42,50	59,26	37,63	40,83	22,22	46,24	14,17	11,11	15,05	2,50	7,41	1,08
B) Kadra zarządzająca, obawiając się protestów pracowniczych, nie podejmuje zdecydowanych i skutecznych działań, zmierzających do ograniczenia kosztów: sprzedaży zbędnego majątku, ograniczania zatrudnienia, eliminowania nierentownych produkcji.	28,33	44,44	23,66	59,17	44,44	63,44	11,67	11,11	11,83	0,83	0,00	1,08
C) Kontrola właścicielska państwa jest nieefektywna; państwowy właściciel nie egzekwuje od kadry zarządzającej obowiązków opracowywania i wdrażania programów restrukturyzacji i modernizacji przedsiębiorstw.	45,83	62,96	40,86	35,83	22,22	39,78	10,00	11,11	9,68	8,33	3,70	9,68
D) Kadra zarządzająca nie jest dostatecznie motywowana i w konsekwencji: zainteresowana restrukturyzowaniem i intensywnym rozwojem przedsiębiorstwa; ogranicza się do zabezpieczenia własnych interesów placowych i pozycji.	43,33	44,44	43,01	36,67	44,44	34,41	15,83	7,41	18,28	4,17	3,70	4,30
E) Państwowy właściciel nie inwestuje w przedsiębiorstwo: powinienn więcej je prywatyzować; tylko prywatyzacja gwarantuje dopływ kapitału i zaangażowanie do firmy kompetentnych menedżerów.	23,33	33,33	20,43	65,00	55,56	67,74	9,17	3,70	10,75	2,50	7,41	1,08
F) Przedsiębiorstwa sprywatyzowane są efektywnie zarządzane, osiągają bezpieczny poziom wskaźników finansowych i stabilną pozycję na rynku.	18,33	14,81	19,35	45,00	48,15	44,09	29,17	22,22	31,18	7,50	14,81	5,38
G) Prywatyzacja aktywizuje szanse rozwojowe przedsiębiorstwa, wzmacnia jego potencjał i zabezpiecza miejsca pracy.	36,67	33,33	37,63	44,17	45,74	45,16	13,33	17,23	10,75	5,83	3,70	6,45
H) Polityka państwa wobec przedsiębiorstwa jest od 1999 roku ukierunkowana na szybką prywatyzację; nie są podejmowane działania naprawcze i restrukturyzacyjne.	45,83	40,74	47,31	28,33	40,74	24,73	16,67	14,81	17,20	9,17	3,70	10,75
I) Ekonomiczne efekty działania przedsiębiorstw zależą przede wszystkim od sytuacji rynkowej oraz kwalifikacji i motywacji kadry menedżerskiej; forma własności nie ma decydującego wpływu na osiągane wyniki.												

Źródło: obliczenia własne na podstawie badania sondażowego w grupie 120 studentów.

ników, a forma własności nie jest jedyną determinantą, wpływającą na funkcjonowanie przedsiębiorstwa.

Najmniejszy odsetek respondentów („TAK” – odpowiednio 18,33% i 20,83%) był całkowicie przekonany, że prywatyzacja aktywizuje szanse rozwojowe przedsiębiorstwa, wzmacnia jego potencjał i zabezpiecza miejsca pracy, oraz że przedsiębiorstwa państwowe nie posiadają dobrze przygotowanej do działania w warunkach silnej konkurencji kadry zarządzającej i specjalistów z dziedziny informatyki i marketingu. Warto również zwrócić uwagę, że bardzo mała liczba badanych (0,83%) nie zgodziła się ze stwierdzeniem, że kontrola właścicielska państwa jest nieefektywna. Niskie poparcie pierwszego twierdzenia może być związane z faktem, że prywatyzacja kojarzy się głównie z racjonalizacją zatrudnienia, a co za tym idzie – ze wzrostem bezrobocia. Dlatego też postawa respondentów jest daleka od tezy, że prywatyzacja zabezpiecza miejsca pracy. Ponadto badani uważają, że przedsiębiorstwa państwowe często posiadają przygotowaną do działania w warunkach silnej konkurencji kadrę zarządzającą i specjalistów z dziedziny informatyki i marketingu, jednak, jak już wspomniano, nie jest ona dostatecznie motywowana i kontrolowana.

Warto również zauważyć, że, biorąc pod uwagę odpowiedzi „TAK” i „RACZEJ TAK”, największa liczba respondentów (88,33%) twierdziła, że przedsiębiorstwa sprywatyzowane są efektywnie zarządzane, osiągają bezpieczny poziom wskaźników finansowych i stabilną pozycję na rynku. Może mieć to związek z ogólnie panującym przekonaniem, że ekonomiczne skutki prywatyzacji są w większości pozytywne, natomiast społeczne jej efekty są negatywnie postrzegane przez społeczeństwo.

Analizując dane powyższej tabeli można również zauważyć, że rozkład procentowy odpowiedzi kobiet i mężczyzn wskazuje pewne różnice. Jednak w większości przypadków, nawet jeżeli procent respondentek, które odpowiedziały na konkretne pytanie „TAK”, znacznie odbiegał od procentu identycznych odpowiedzi respondentów płci męskiej, to, po wzięciu pod uwagę również odpowiedzi „RACZEJ TAK”, okazywało się, że liczba kobiet i mężczyzn, zgadzających się z daną odpowiedzią, nie różni się znacząco. Warto zauważyć, że kobiety zdecydowanie częściej odpowiadały „RACZEJ TAK” lub „RACZEJ NIE” niż „TAK” lub „NIE”. Wyraźne różnice w odpowiedziach w zależności od płci można zauważyć w pytaniach A, E i I. Z tezą, że przedsiębiorstwa państwowe nie posiadają dobrze przygotowanej do działania w warunkach silnej konkurencji kadry zarządzającej i specjalistów z dziedziny informatyki i marketingu, zgodziło się 77,78% mężczyzn i 58,06% kobiet (odpowiedzi „TAK” i „RACZEJ TAK”). Ta prawie 20-punktowa różnica wydaje się być znacząca. Z przekonaniem, że państwowy właściciel nie inwestuje w przedsiębiorstwa, więc powinien je prywatyzować, bo tylko prywatyzacja

Tabela 3. Porównanie funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych i prywatnych przez mieszkańców miasta i wsi (w %)

	TAK	MASTO	WIEŚ	RACZEJ TAK	MASTO	WIEŚ	RACZEJ NIE	MASTO	WIEŚ	NIE	MASTO	WIEŚ
1. Powszechnie niemal głoszona jest teza, że przedsiębiorstwa i spółki, których właścicielem jest Skarb Państwa, działają gorzej niż firmy prywatne. Proszę ocenić słuszność przytoczonych poniżej opinii na ten temat.												
A) Przedsiębiorstwa te nie posiadają dobrze przygotowanej do działania w warunkach silnej konkurencji kadry zarządzającej i specjalistów z dziedzin informatyki i marketingu.	20,83	20,22	22,58	41,67	48,31	22,58	35,00	30,34	48,39	2,50	1,12	6,45
B) Kadra zarządzająca, obawiając się protestów pracowniczych, nie podejmuje zdecydowanych i skutecznych działań, zmierzających do ograniczenia kosztów: sprzedaży zbędnego majątku, ograniczania zatrudnienia, eliminowania nierentownych produkcji.	42,50	51,69	16,13	40,83	37,08	51,61	14,17	10,11	25,81	2,50	2,25	3,23
C) Kontrola właścicielska państwa jest nieefektywna; państwowy właściciel nie egzekwuje od kadry zarządzającej obowiązków opracowywania i wdrażania programów restrukturyzacji i modernizacji przedsiębiorstw.	28,33	32,58	16,13	59,17	58,43	61,29	11,67	7,87	22,58	0,83	1,12	0,00
D) Kadra zarządzająca nie jest dostatecznie motywowana i w konsekwencji zainteresowana restrukturyzowaniem i intensywnym rozwojem przedsiębiorstwa; ogranicza się do zabezpieczenia własnych interesów płacowych i pozycji.	45,83	52,81	25,81	35,83	28,09	58,06	10,00	12,36	3,23	8,33	6,74	12,90
E) Państwowy właściciel nie inwestuje w przedsiębiorstwo: powinien więc je prywatyzować; tylko prywatyzacja gwarantuje dopływ kapitału i zaangażowanie do firmy kompetentnych menedżerów.	43,33	46,07	35,48	36,67	33,71	45,16	15,83	16,85	12,90	4,17	3,37	6,45
F) Przedsiębiorstwa sprywatyzowane są efektywnie zarządzane, osiągnęły bezpieczny poziom wskaźników finansowych i stabilną pozycję na rynku.	23,33	25,84	16,13	65,00	65,71	64,52	9,17	6,47	16,13	2,50	2,25	3,23
G) Prywatyzacja aktywizuje szanse rozwojowe przedsiębiorstwa, wzmacnia jego potencjał i zabezpiecza miejsca pracy.	18,33	8,99	45,16	45,00	51,69	25,81	29,17	31,46	22,58	7,50	7,87	6,45
H) Polityka państwa wobec przedsiębiorstwa jest od 1999 roku ukierunkowana na szybką prywatyzację; nie są podejmowane działania naprawcze i restrukturyzacyjne.	36,67	35,96	38,71	44,17	47,19	35,48	13,33	12,36	16,13	5,83	4,49	9,68
I) Ekonomiczne efekty działania przedsiębiorstw zależą przede wszystkim od sytuacji rynkowej oraz kwalifikacji i motywacji kadry menedżerskiej; forma własności nie ma decydującego wpływu na osiągane wyniki.	45,83	46,07	45,16	28,33	31,46	19,35	16,67	15,74	19,35	9,17	6,74	16,13

Źródło: jak wyżej.

gwarantuje dopływ kapitału i zaangażowanie do firmy kompetentnych menedżerów, zgodziło się 88,88% mężczyzn i 77,42% kobiet, co daje około jedenastopunktową różnicę. 72,04% mężczyzn i 81,48% kobiet zgodziło się z tezą, że ekonomiczne efekty działania przedsiębiorstw zależą przede wszystkim od sytuacji rynkowej oraz kwalifikacji i motywacji kadry menedżerskiej; forma własności nie ma decydującego wpływu na osiągane wyniki. Postawy dotyczące odpowiedzi na pozostałe pytania różniły się w zależności od płci o najwyżej 5 punktów.

Biorąc pod uwagę rozkład odpowiedzi na pierwsze pytanie według kryterium miejsca zamieszkania (miasto czy wieś) w większości odpowiedzi można zaobserwować dość znaczne różnice. Podobna liczba mieszkańców miasta i wsi (odpowiednio 80,90% i 83,87% oraz 79,74 i 80,64%) poparła twierdzenie, że kadra zarządzająca ogranicza się do zabezpieczenia własnych interesów płacowych i pozycji, a państwowy właściciel nie inwestuje w przedsiębiorstwa, więc powinien je prywatyzować, by zapewnić dopływ kapitału i nadzór zatrudnionych kompetentnych menedżerów. Zgodność ta może wynikać z faktu generalnego poparcia prywatyzacji przez studentów, bez względu na miejsce zamieszkania oraz z ogólnego przekonania o wykorzystywaniu pozycji do własnych celów przez osoby piastujące wysokie stanowiska.

Największą różnicę w rozkładzie odpowiedzi można zauważyć w podpunkcie A i B. Wyniosła ona odpowiednio 23,17 i 21,03 punktów. Aż 68,33% mieszkańców miast zgodziło się z tezą, że przedsiębiorstwa państwowe nie posiadają dobrze przygotowanej do działania w warunkach silnej konkurencji kadry zarządzającej i specjalistów z dziedziny informatyki i marketingu, podczas gdy odsetek popierających ten pogląd z grupy osób zamieszkałych na wsi wyniósł 45,16%. Powyższa, 23,17-punktowa, różnica może wynikać z faktu, że generalnie poziom nauczania na wsi jest niższy od poziomu w miastach, co oznacza, że mieszkańcy większych miejscowości mogą mieć wyższe wymagania w stosunku do specjalistów i osób zarządzających.

Dużą, 21,03-punktową różnicę w odpowiedziach można również zauważyć w podpunkcie B. Z twierdzeniem, iż kadra zarządzająca przedsiębiorstwami państwowymi, obawiając się protestów pracowniczych, nie podejmuje zdecydowanych i skutecznych działań, zmierzających do ograniczania kosztów, zgodziło się 88,77% badanych zamieszkałych w miastach, podczas gdy odsetek popierających powyższy pogląd wśród badanych mieszkających na wsi wyniósł 67,74%. Różnica powyższa może być spowodowana faktem, iż duże prywatyzowane przedsiębiorstwa, w których pracownicy stanowią znaczącą siłę choćby z racji swojej liczebności, są zlokalizowane głównie w miastach. Dlatego też to właśnie mieszkańcy miast mogą częściej obserwować protesty i strajki pracownicze oraz mogą w nich z większym przeko-

Tabela 4. Porównanie funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych i prywatnych przez mieszkańców miasta i wsi (w %)

	TAK	Firmy prywatne	Firmy państwowe	Instytucje budżetowe	Bezrobotni	Raczej TAK	Firmy prywatne	Firmy państwowe	Instytucje budżetowe	Bezrobotni	Raczej NIE	Firmy prywatne	Firmy państwowe	Instytucje budżetowe	Bezrobotni	NIE	Firmy prywatne	Firmy państwowe	Instytucje budżetowe	Bezrobotni	
A)	20,83	24,19	20,83	5,88	17,65	41,67	35,48	50,00	70,59	23,53	35,00	37,10	29,17	23,53	47,06	2,50	1,61	0,00	0,00	0,00	11,76
B)	42,50	43,55	33,33	64,71	29,41	40,83	33,87	50,00	29,41	58,82	14,17	17,74	16,67	5,88	11,76	2,50	4,84	0,00	0,00	0,00	0,00
C)	28,33	32,26	20,83	41,18	11,76	59,17	54,84	70,83	41,18	76,47	11,67	12,90	4,17	17,65	11,76	0,83	0,00	4,17	0,00	0,00	0,00
D)	45,83	38,71	50,00	58,82	52,94	35,83	43,55	25,00	23,53	35,29	10,00	9,68	12,50	5,88	11,76	8,33	8,06	12,50	11,76	0,00	0,00
E)	43,33	38,71	41,67	58,82	47,06	36,67	41,94	33,33	23,53	35,29	15,83	14,52	20,83	17,65	11,76	4,17	4,84	4,17	0,00	0,00	5,88
F)	23,33	19,35	20,83	41,18	23,33	65,00	70,97	70,83	23,53	76,47	9,17	4,84	8,33	35,29	0,0	2,50	4,84	0,00	0,00	0,00	0,00
G)	18,33	16,13	25,00	11,76	23,53	45,00	43,55	54,17	35,29	47,06	29,17	30,65	20,83	47,06	17,65	7,50	9,68	0,00	5,88	11,76	11,76
H)	36,67	35,48	37,50	58,82	17,65	44,17	40,32	50,00	41,18	52,94	13,33	19,35	8,33	0,00	11,76	5,83	4,84	4,17	0,00	0,00	17,65
I)	45,83	48,39	41,67	47,06	41,18	28,33	27,42	37,50	29,41	17,65	16,67	16,13	16,67	5,88	29,41	9,17	8,06	4,17	17,65	11,76	11,76

Treść pytań zamieszczono w tabelach 1, 2 i 3.

Źródło: jak wyżej.

naniem upatrywać przyczynę niepodjęcia zdecydowanych działań, przeciwko którym występują pracownicy. Należy podkreślić, że wszelkie tego typu wystąpienia powodują negatywny odbiór społeczny władz, a z politycznego punktu widzenia, kadra zarządzająca zwykle stara się uniknąć bycia tak postrzeganą przez opinię publiczną. Z racji wspomnianych wcześniej powiązań kadry zarządzającej prywatyzowanymi przedsiębiorstwami z aparatem władzy państwowej, wspomniany negatywny odbiór społeczny może powodować nawet utratę stanowiska przez zarządzających przedsiębiorstwem, czego mogą starać się uniknąć nie podejmując żadnych kroków w kierunku radykalnych zmian w zarządzanej przez siebie firmie.

Warto również zauważyć, że respondenci wskazywali znaczną ostrożność w swoich sądach. Bez względu na miejsce zamieszkania odpowiedzi „RACZEJ TAK” oraz „RACZEJ NIE” były dużo częstsze niż jednoznaczne „TAK” lub „NIE”. Może to być spowodowane faktem, iż respondentami byli wykształceni studenci, w większości posiadający świadomość złożoności procesów gospodarczych. Osoby dysponujące konkretną wiedzą mogą mieć dużo szersze wyobrażenie i często zdają sobie sprawę, że jednoznaczne osądy są często obiegowymi opiniami, których nie należy przyjmować za racjonalny pewnik.

Kolejnym ważnym kryterium rozróżniającym opinie respondentów na temat efektywności przedsiębiorstw państwowych jest sektor zatrudnienia. Analizując dane zamieszczone w tabeli 4 można zaobserwować, że bez względu na sektor zatrudnienia wszyscy respondenci w większości uważają sektor państwowy za mniej efektywny. Tezę, że przedsiębiorstwa państwowe nie posiadają odpowiednio wykwalifikowanej kadry oraz że w przedsiębiorstwach państwowych nie podejmuje się działań, mających na celu racjonalizację kosztów, poparło odpowiednio 59,67% i 77,42% pracowników firm prywatnych, 70,83% i 83,33% zatrudnionych w firmach państwowych, 76,47% i 94,12% pracowników instytucji budżetowych oraz 41,18% i 88,23% bezrobotnych (odpowiedzi brane pod uwagę: „TAK” i „RACZEJ TAK”). Z twierdzeniem, że państwowy właściciel nie egzekwuje od kadry zarządzającej przedsiębiorstwami obowiązków opracowywania i wdrażania programów restrukturyzacji i modernizacji przedsiębiorstw oraz że kadra zarządzająca przedsiębiorstwami państwowymi ogranicza się w swoich działaniach do zabezpieczenia własnych interesów płacowych i pozycji, zgodziło się odpowiednio: 87,10% i 82,26% zatrudnionych w firmach prywatnych, 91,13% i 75% pracowników firm państwowych, 82,36% i 82,35% zatrudnionych w instytucjach budżetowych oraz 88,23% i 88,23% bezrobotnych (odpowiedzi brane pod uwagę: „TAK” i „RACZEJ TAK”). Z wyżej przedstawionych danych wyraźnie wynika, że nieudolność przedsiębiorstw państwowych jest zauważana przez większość respondentów bez względu na miejsce zatrudnienia zarówno jeśli cho-

dzi o brak odpowiednich kadr, brak inwestycji zmierzających w kierunku racjonalizacji kosztów, restrukturyzacji i modernizacji przedsiębiorstwa, jak i nieskuteczną kontrolę właścicielską państwa.

Z kolei twierdzenie, że tylko prywatyzacja gwarantuje dopływ kapitału i zaangażowanie do firmy kompetentnych menedżerów oraz że przedsiębiorstwa sprywatyzowane są efektywnie zarządzane, osiągają bezpieczny poziom wskaźników finansowych i stabilną pozycję na rynku, poparło odpowiednio: 80,45% i 90,32% pracowników firm prywatnych, 75% i 91,66% zatrudnionych w firmach państwowych, 82,35% i 64,71% pracujących w instytucjach budżetowych oraz 82,35% i 100% bezrobotnych. Powyższe dane mogą stanowić o wyraźnym poparciu prywatyzacji i postrzeganiu prywatnej formy własności jako bardziej efektywnej.

Warto jednak zaznaczyć, że procentowo więcej pytanym zatrudnionych w sektorze państwowym lub w instytucjach budżetowych popiera opinię o gorszej działalności przedsiębiorstw państwowych; różnice te kształtują się na poziomie 5–15%. Fakt, iż pracownicy firm prywatnych mają bardziej pozytywną opinię na temat funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych, może wynikać z tego, iż odczuwają oni wady firm prywatnych, przez co są w stanie dojrzeć również zalety pracy w sektorze publicznym, co automatycznie powoduje, że jego wady nie są przez nich postrzegane tak wyraźnie.

Ciekawym może wydawać się fakt, że aż 58% bezrobotnych respondentów nie zgadza się z opinią, że przedsiębiorstwa nie sprywatyzowane nie posiadają dobrze przygotowanej do działania w warunkach silnej konkurencji kadry zarządzającej i specjalistów z dziedziny informatyki i marketingu. Analizując wyniki przytaczanego badania warto jednak zauważyć, że poparcie dla prywatyzacji i prywatnych form własności wśród osób bezrobotnych jest bardzo wyraźne. Wynik ten nie pokrywa się z przytaczanymi wcześniej badaniami ogólnopolskimi. Główną tego przyczyną może być dobór grupy badanych, a w szczególności fakt ich wykształcenia. Nawet jeżeli przez dłuższy czas poszukują oni pracy, prawdopodobnie zdają sobie sprawę, że patrząc długofalowo (a taką umiejętność dzięki posiadanej wiedzy prawdopodobnie posiadają) proces prywatyzacji jest nieunikniony dla rozwoju gospodarki rynkowej, a jego pozytywne rezultaty będą widoczne również na rynku pracy w dalszej perspektywie.

Analiza odpowiedzi na drugie pytanie ankietowe, zawartych w tabeli 5, miała wyodrębnić dziedziny, które powinny być prywatyzowane i te, których zarząd powinien pozostać w gestii państwa. Zdaniem większości respondentów tylko sześć spośród dwudziestu dwóch wymienionych dziedzin powinno zostać sprywatyzowanych. Są to: kopalnie, huty, telekomunikacja, banki, firmy ubezpieczeniowe oraz przemysł stoczniowy. Kopalnie, huty czy przemysł stoczniowy to dziedziny w większości deficytowe, których utrzymanie stano-

Tabela 5. Które dziedziny powinny być prywatyzowane? (w %)

	TAK		Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wieś	Firmy prywatne	Firmy państwowe	Institucje budżetowe	Bezrobotni	NIE	Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wieś	Firmy prywatne	Firmy państwowe	Institucje budżetowe	Bezrobotni					
2. Które przedsiębiorstwa spółki, instytucje i placówki państwowe powinny zostać sprywatyzowane? Proszę oznaczyć akceptowaną odpowiedź.																								
a) kopalnie	56,67	55,56	56,99	59,55	48,39	58,06	58,33	35,29	70,59	43,33	44,44	43,01	40,45	51,61	41,94	41,64	64,71	29,41	40,45	51,61	41,94	41,64	64,71	29,41
b) hutny	64,17	59,26	65,59	68,54	51,61	67,74	70,83	41,18	64,71	35,83	37,04	35,48	31,46	48,39	32,26	29,17	58,82	35,29	31,46	48,39	32,26	29,17	58,82	35,29
c) elektroenergetyka	25,83	22,22	26,88	29,21	16,13	29,03	25,00	11,76	29,41	74,17	77,78	73,12	70,79	83,87	72,58	70,83	88,24	11,76	70,79	83,87	72,58	70,83	88,24	70,59
d) przedsiębiorstwa paliwowe i energetyczne	42,50	40,74	43,02	32,58	38,71	50,00	37,50	17,65	47,06	57,70	55,56	58,06	56,18	61,29	50,00	62,50	82,35	17,65	56,18	61,29	50,00	62,50	82,35	52,94
e) poczta	26,67	40,74	22,58	25,84	29,03	25,81	33,33	23,53	23,53	73,33	59,26	77,42	74,16	70,97	74,19	66,67	76,47	23,53	74,16	70,97	74,19	66,67	76,47	76,47
f) telekomunikacja	64,17	66,67	63,44	65,17	61,29	67,74	79,17	35,29	58,82	35,83	33,33	36,56	34,83	38,71	32,26	20,83	64,71	35,29	34,83	38,71	32,26	20,83	64,71	41,18
g) kolej	41,67	40,74	41,94	39,33	48,39	48,39	29,17	41,18	35,29	55,33	59,26	58,06	17,98	51,61	27,42	41,67	64,71	41,18	17,98	51,61	27,42	41,67	64,71	23,53
h) banki	60,83	59,26	61,29	60,67	61,29	62,90	66,67	58,82	47,06	39,17	44,44	37,63	39,33	38,71	37,10	33,33	41,18	47,06	39,33	38,71	37,10	33,33	41,18	41,18
i) firmy ubezpieczeniowe	64,17	62,96	64,52	65,17	61,29	69,35	66,67	58,82	47,06	35,83	37,04	35,48	34,83	38,71	30,65	33,33	41,18	58,82	34,83	38,71	30,65	33,33	41,18	52,94
j) loterie i gry	28,33	25,93	29,03	28,09	29,03	30,65	25,00	11,76	41,18	71,67	74,07	70,97	71,91	70,97	69,35	75,00	88,24	11,76	71,91	70,97	69,35	75,00	88,24	58,82
k) porty lotnicze	29,17	40,74	25,81	35,96	9,68	32,26	20,83	35,29	23,53	70,83	59,26	74,19	64,04	90,32	67,74	79,17	64,71	35,29	64,04	90,32	67,74	79,17	64,71	76,47
l) przemysł obronny	11,67	22,22	8,60	13,48	6,45	14,52	4,17	0,00	23,53	85,33	77,78	80,65	87,64	90,32	85,48	95,83	100,0	0,00	87,64	90,32	85,48	95,83	100,0	76,47
m) przemysł stoczniowy	65,83	55,56	68,82	68,54	58,06	61,29	79,17	70,59	58,82	34,17	44,44	31,18	31,46	41,94	38,71	20,83	29,41	70,59	31,46	41,94	38,71	20,83	29,41	41,18
n) przedsiębiorstwa farmaceutyczne	46,67	44,44	47,31	51,69	32,26	51,61	45,83	29,41	47,06	53,33	55,56	52,69	48,31	67,74	48,39	54,17	70,59	29,41	48,31	67,74	48,39	54,17	70,59	52,94
o) szpitale	27,50	25,93	27,96	23,60	38,71	25,81	33,33	23,53	29,41	72,50	74,07	72,04	76,40	61,29	74,19	66,67	76,47	23,53	76,40	61,29	74,19	66,67	76,47	70,59
p) placówki służby zdrowia	35,83	29,63	37,63	32,58	45,16	35,48	45,83	23,53	35,29	64,17	70,37	62,37	78,65	54,84	64,52	54,17	76,47	23,53	78,65	54,84	64,52	54,17	76,47	64,71
q) uzdrowiska	48,33	40,74	50,54	49,44	45,16	50,00	50,00	47,06	41,18	51,67	59,26	49,46	50,56	54,84	50,00	50,00	52,94	47,06	54,84	50,00	50,00	50,00	52,94	58,82
r) instytuty naukowe	11,67	14,81	10,75	12,36	9,68	14,52	12,50	0,00	11,76	85,33	85,19	89,25	85,39	96,77	85,48	87,50	100,0	0,00	85,39	96,77	85,48	87,50	100,0	100,0
s) szkoły	10,00	7,41	10,75	10,11	9,68	9,68	20,83	5,88	0,00	90,00	92,59	89,25	89,89	90,32	90,32	79,17	94,12	5,88	89,89	90,32	90,32	79,17	94,12	100,0
t) placówki opiekuńcze i wychowawcze	11,67	14,81	10,75	13,48	6,45	11,29	16,67	11,76	5,88	85,33	88,89	88,17	86,52	93,55	88,71	83,33	88,24	11,76	86,52	93,55	88,71	83,33	88,24	94,12
u) wzięcia	15,83	29,63	11,83	15,73	16,13	22,58	0,00	5,88	23,53	84,17	74,07	87,10	84,27	83,87	77,42	100,0	94,12	5,88	84,27	83,87	77,42	100,0	94,12	76,47
v) placówki kultury (muzea, teatry, biblioteki...)	8,33	11,11	7,53	8,99	6,45	12,90	0,00	0,00	11,76	91,67	88,89	92,47	91,01	93,55	87,10	100,0	88,24	0,00	91,01	93,55	87,10	100,0	88,24	88,24

Źródło: jak wyżej.

wi obciążenie wszystkich podatników. Stąd też prawdopodobnie woleliby oni, żeby przeszły one w ręce prywatne, a wówczas miałyby szansę stać się dochodowymi. Jeśli chodzi o telekomunikację, banki czy firmy ubezpieczeniowe, można je zakwalifikować do sektora usług. Są to jednak inne usługi niż społeczne, nie są to usługi podstawowe, od których często zależy życie. Dlatego też zgodnie z wynikami badania, istnieje przyzwolenie społeczne na prywatyzację tych dziedzin. Usługi o wysokiej jakości są na ogół świadczone w warunkach silnej konkurencji, co zapewnia właśnie sektor prywatny.

Warto również zwrócić uwagę na stanowisko bezrobotnych. Bardzo duży odsetek tej grupy badanych postulował potrzebę prywatyzacji kopalń, hut, telekomunikacji czy przemysłu stocznioowego (odpowiednio 70,59%, 64,71%, 58,82% i 58,82%), będąc jednocześnie bardzo wyraźnie przeciwnymi prywatyzacji usług społecznych, takich jak: szpitale, placówki służby zdrowia, szkoły, placówki opiekuńcze i wychowawcze – odpowiednio 70,59%, 64,71%, 100% i 94,12% (pod uwagę była brana odpowiedź „NIE”). Można wnioskować, że powyższa postawa jest bardzo powiązana z trudną sytuacją życiową, w jakiej bezrobotni się znajdują. Zatem właśnie takie osoby są najbardziej świadome bezsilności bezrobotnego, gdyby sprywatyzowano usługi społeczne i stały się one płatne.

88%–91,67% badanych uznało, że przemysł obronny, instytuty naukowe, placówki opiekuńcze i wychowawcze, więzienia, szkoły, a także placówki kultury powinny pozostać państwowo. Powodem powyższej postawy może być fakt, że studenci mogą postrzegać przemysł obronny i więziennictwo jako dziedziny strategiczne, od których zależy bezpieczeństwo i wolność całego kraju. Z kolei swobodny dostęp do instytutów naukowych, szkół, placówek kultury oraz placówek opiekuńczych i wychowawczych pozwala na stworzenie warunków równości rozwoju indywidualnego bez względu na warunki finansowe, w jakich się funkcjonuje. Gdyby wszystkie wymienione placówki i instytucje zostały sprywatyzowane, usługi przez nie świadczone stałyby się płatne, a duża część społeczeństwa nie mogłaby sobie na wiele z nich pozwolić. Ponadto, w przypadku np. instytutów naukowych, prywatyzacja doprowadziłaby je prawdopodobnie do upadku, gdyż badania, które wymagają często ogromnych funduszy, przestałyby być prowadzone z braku środków. Przyczyną może być również fakt, że społeczeństwo polskie jest przyzwyczajone do bezpłatnych usług społecznych świadczonych przez państwo. Dlatego też nie popiera prywatyzacji tych dziedzin.

Analizując odpowiedzi respondentów warto zauważyć, że nie było dziedziny, której prywatyzacji nie popierałby żaden badany, co oznacza, że istnieją zwolennicy totalnej prywatyzacji.

Biorąc pod uwagę różnice w wypowiedziach respondentów różnej płci należy zauważyć, że generalnie kobiety wyrażały postawę bardziej propy-

watyzacyjną. Tylko w takich dziedzinach jak: poczta (22,58% kobiet i 40,74% mężczyzn opowiedziało się za prywatyzacją), porty lotnicze (odpowiednio 25,81% i 40,74%), a także telekomunikacja (odpowiednio 63,44% i 66,67%) i przemysł obronny (8,60% i 22,22%) mężczyźni częściej widzieli potrzebę ich prywatyzacji. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów można zauważyć, że generalnie osoby urodzone w miastach w większym stopniu popierają prywatyzację przedsiębiorstw państwowych. Wyjątek stanowią jedynie: przedsiębiorstwa paliwowe i energetyczne (32,58% mieszkań-

Tabela 6. Kryteria wyboru inwestora podczas sprzedaży przedsiębiorstw państwowych według struktury płci i miejsca zamieszkania (w %)

3. Jeżeli zakupem przedsiębiorstwa od Skarbu Państwa zainteresowanych jest kilku inwestorów, któremu z nich – zgodnie z dobrze pojętym interesem państwa – udzieliłby Pan/Pani rekomendacji? Proszę wpisać poniżej literowe oznaczenie wybranej odpowiedzi.	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wies
a) temu, kto daje najwyższą cenę,	14,16	7,41	16,13	13,48	16,13
b) temu, kto deklaruje najwyższą wartość środków na inwestycje,	40,85	66,67	33,33	44,94	29,03
c) temu, kto deklaruje najdłuższy okres utrzymania zatrudnienia,	15,83	11,11	17,20	12,36	25,81
d) temu, kto przedstawi realistyczną koncepcję zdobycia nowych rynków,	29,16	14,81	33,33	29,21	29,03
e) temu, kto zagwarantuje utrzymanie w firmie związków zawodowych,	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
f) inne rekomendacje, jakie?	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: jak wyżej.

ców miasta i 38,71% zamieszkałych na wsi opowiedziało się za ich prywatyzacją), poczta (odpowiednio 25,84% i 38,71%), kolej (39,33% i 48,39%), banki (60,67% i 61,29%), szpitale (23,60% i 38,71%) oraz placówki służby zdrowia (32,58% i 45,16%). Analizując zróżnicowanie wyników badań ze względu na sektor zatrudnienia respondentów można stwierdzić, że największy procent osób nie uznających konieczności prywatyzacji wymienionych dziedzin stanowią pracownicy instytucji budżetowych.

Pytanie trzecie ankiety poruszało problem kryteriów, jakimi powinni się kierować urzędnicy odpowiedzialni za prywatyzację przy wyborze inwestora mającego kupić przedsiębiorstwo od Skarbu Państwa. Analizując dane zawarte w tabeli 6, można stwierdzić, że 40,85% respondentów odpowiedziało, że zarekomendowałoby inwestora, który zadeklarowałby najwyższą wartość środków na inwestycje, zaś 29,16% – tego, kto przedstawiłby najbar-

dziej realistyczną koncepcję zdobycia nowych rynków. Powyższe wyniki wskazują na docenianie przez większość (70,01%) respondentów długookresowej strategii rozwoju przedsiębiorstwa. Zaledwie 14,16% rekomendowało przede wszystkim inwestora oferującego najwyższą cenę. Wysoka stopa bezrobocia, będąca wynikiem działań dostosowawczych przedsiębiorstw do warunków narastającej konkurencji na rynku oraz działań restrukturyzacyjnych i prywatyzacyjnych przedsiębiorstw, jest w świadomości społecznej silnie kojarzona niemal wyłącznie z prywatyzacją. Wpływ tego przekonania ujawniły także przeprowadzone badania: 15,83% respondentów przy doborze inwestora kierowałyby się jego deklaracją odnośnie do okresu utrzymania zatrudnienia. Analiza rozkładu wyników badania w zależności od płci respondenta pokazuje wyraźne różnice między podejściem do wyboru inwestora przez kobiety i mężczyzn. Aż 66,67% mężczyzn była zgodna, że najważniejszym kryterium wyboru powinna być wartość środków na inwestycje. Może to również świadczyć o tym, że inwestycje postrzegane są jako jeden z istotnych czynników gwarantujących zatrudnienie. Odpowiedzi kobiet były znacznie bardziej rozproszone.

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondenta, prawie połowa (44,94%) mieszkańców miasta udzieliłaby rekomendacji inwestorowi, który deklarowałby najwyższą wartość środków na inwestycje (na wsi odpowiednio – 19,03%). 29,03% zamieszkałych na wsi udzieliłoby poparcia inwestorom, którzy przedstawiliby realistyczną koncepcję zdobycia nowych rynków. War-

Tabela 7. Kryteria wyboru inwestora podczas sprzedaży przedsiębiorstw państwowych według sektora zatrudnienia (w %)

3. Jeżeli zakupem przedsiębiorstwa od Skarbu Państwa zainteresowanych jest kilku inwestorów, któremu z nich – zgodnie z dobrze pojętym interesem państwa – udzieliłby Pan/Pani rekomendacji? Proszę wpisać poniżej literowe oznaczenie wybranej odpowiedzi.	Firma prywatna	Firma państwowa	Instytucja budżetowa	Bezrobotni
a) temu, kto daje najwyższą cenę,	12,90	16,67	11,768	17,65
b) temu, kto deklaruje najwyższą wartość środków na inwestycje,	37,10	45,83	52,94	35,29
c) temu, kto deklaruje najdłuższy okres utrzymania zatrudnienia,	20,97	8,33	11,76	11,76
d) temu, kto przedstawi realistyczną koncepcję zdobycia nowych rynków,	29,03	29,17	23,53	35,29
e) temu, kto zagwarantuje utrzymanie w firmie związków zawodowych,	0,00	0,00	0,00	0,00
f) inne rekomendacje, jakie?	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: jak wyżej.

to zauważyć, że aż 25,81% mieszkańców wsi była zdania, że utrzymanie zatrudnienia powinno być głównym wyznacznikiem wyboru inwestora (mieszkańcy miasta odpowiednio 12,36%). Może to stanowić dowód na to, że bezrobocie na wsi jest znacznie poważniejszym problemem niż w miastach.

Analizując dane tabeli 7 można stwierdzić, że głównym kryterium wyboru inwestora dla prywatyzowanego przedsiębiorstwa według respondentów zatrudnionych we wszystkich sektorach powinna być deklarowana wartość środków na inwestycje (odpowiednio 45,83% pracowników przedsiębiorstw państwowych; 52,94% – instytucji budżetowych; 37,10% – firm prywatnych poparło tę opinię). Podobnie jak firmy prywatne, również bezrobotni – 35,29% – byli zdania, że powinien zostać wybrany inwestor, który zadeklaruje najwyższą wartość środków na inwestycje lub przedstawi najbardziej realistyczną koncepcję zdobycia nowych rynków.

Czwarte pytanie ankietowe dotyczyło wyboru grupy inwestorów, która sprawdza się najlepiej w rolach właścicieli sprywatyzowanych przedsiębiorstw. 33,33% respondentów było zdania, że taką grupą są inwestorzy i spółki zagraniczne, a 27,50% wybrałoby inwestorów i spółki polskie, co oznacza brak zdecydowanej przewagi inwestorów zagranicznych lub polskich. Warto zauważyć, że pierwsza wspomniana grupa częściej popierana była przez kobiety (35,48%), mieszkańców miasta (37,08%), bezrobotnych (47,06%) oraz pracowników firm prywatnych (33,87%). Największy procent poparcia dla inwestorów i spółek polskich wystąpił w grupie mężczyzn (44,44%) i pracowników instytucji budżetowych (35,29%). Analizując tabelę 8 warto również za-

Tabela 8. Która grupa inwestorów sprawdza się najlepiej w rolach właścicieli sprywatyzowanych przedsiębiorstw? (w %)

3. Która grupa inwestorów sprawdza się najlepiej w rolach właścicieli sprywatyzowanych przedsiębiorstw? Proszę wybrać i wpisać oznaczenie literowe jednej z poniższych grup lub wskazać inną.	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wieś	Firma prywatna	Firma państwowa	Instytucje budżetowe	Bezrobotni
a) byli właściele przedsiębiorstwa lub ich spadkobiercy	19,17	3,70	23,66	17,98	22,58	17,74	25,00	11,76	23,53
b) inwestorzy lub spółki polskie	27,50	44,44	22,58	26,97	29,03	29,03	25,00	35,29	17,65
c) inwestorzy lub spółki zagraniczne	33,33	29,63	35,48	37,08	25,81	33,87	29,17	29,41	47,06
d) spółki pracownicze	14,17	14,81	13,98	14,61	12,90	11,29	16,67	23,53	11,76
e) inwestorzy giełdowi	5,00	7,41	4,30	3,37	9,68	8,06	4,17	0,00	0,00
f) inni inwestorzy, którzy?	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: jak wyżej.

uważyć, że znaczna grupa respondentów (prawie 20%) opowiedziała się za byłymi właścicielami. Może stanowić to dowód na akceptujący w części stosunek do reprivatyzacji. Należy jednak podkreślić, że we wspomnianej, prawie dwudziestoprocentowej, grupie występuje bardzo niski odsetek mężczyzn, co może być spowodowane ich mniej sentymentalnym, a bardziej racjonalnym podejściem do powyższego problemu.

Należy wspomnieć, że badani nie wykazali silnego poparcia dla spółek pracowniczych (mniej niż 15%). Ciekawy może wydawać się również fakt, iż spośród wszystkich grup badanych bezrobotni ujawnili postawę najbardziej pro inwestorom zagranicznym (47,06%). Może to być związane z przekonaniem, że jeśli Polacy sami nie umieją rozwiązać problemów gospodarczych, a głównie wpłynąć na zmniejszenie wysokiej stopy bezrobocia, to może zagraniczna pomoc okazałaby się skuteczna.

Po upływie roku powtórzono badania sondażowe w kolejnym roczniku studentów. Próba liczyła 116 osób, a więc liczebnie zbliżona była do poprzedniej, a zakres zadanych pytań pokrywał się dokładnie z pytaniami zadanymi rok wcześniej.

Uzyskane wyniki okazały się być zbliżonymi do omówionych wyżej. Zdecydowana większość studentów uznała i tym razem przedsiębiorstwa państwowe za mniej efektywne i gorzej przygotowane do działania w warunkach gospodarki rynkowej. Jeszcze większy niż poprzednio odsetek badanych (ponad 83%) uznał, że przedsiębiorstwa te nie posiadają dobrze przygotowanej kadry menedżerskiej, a ponad 87% respondentów uznało, że kadra ta nie posiada odpowiedniej motywacji do podejmowania działań mających na celu rozwój przedsiębiorstwa.

Ponad 80% ankietowanych uznało również, że państwowy właściciel nie dba o dobro zarządzanych przedsiębiorstw i powinien je wobec tego sprywatyzować. Wzrosła w porównaniu z poprzednim rokiem liczba dziedzin, które powinny zostać sprywatyzowane. Obok wymienionych wyżej 6 dziedzin, tym razem opowiedziano się również za prywatyzacją przedsiębiorstw farmaceutycznych i uzdrowisk. Nadal dominuje przekonanie o konieczności zapewnienia przez państwo podstawowych usług społecznych, takich jak edukacja i służba zdrowia.

W wyborze inwestora (pytanie 3) nadal ujawniają się skłonności do działań prorozwojowych i ekspansywnych. Porównując wyniki badań z obydwu lat można zauważyć, że wyraźnie zyskało (wzrost o 25 punktów procentowych) kryterium dotyczące inwestora prowadzącego działania mające na celu zdobycie nowych rynków. Niezmienny pozostał odsetek studentów (14%) uważających, że najlepiej w roli właścicieli sprywatyzowanych przedsiębiorstw sprawdzają się spółki pracownicze. Niskie pozostało również poparcie dla procesów reprivatyzacyjnych (11%).

Podsumowując można stwierdzić, że większość studentów deklaruje poparcie dla procesów prywatyzacyjnych i wyraża przekonanie o wyższej efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw prywatnych. Wielokrotnie zwracano uwagę na potrzebę wzmocnienia potencjału rozwojowego i pozycji rynkowej przedsiębiorstw. Według respondentów może się to stać za sprawą inwestorów prywatnych, którzy zagwarantują napływ kapitału, restrukturyzację i modernizację przedsiębiorstw, a także zwiększą szanse rozwojowe dzięki swojemu doświadczeniu i zaangażowaniu kompetentnej i wykwalifikowanej kadry menedżerskiej.

Podsumowanie i wnioski końcowe

Podjętą próbę charakterystyki stosunku badanej grupy respondentów do problemów prywatyzacji można stwierdzić, że zdecydowana większość akceptuje przekonanie o wyższej efektywności ekonomicznej firm prywatnych i deklaruje poparcie dla prywatyzacji.

Celem prywatyzacji – zgodnie z opinią przeważającej większości – powinno być wzmocnienie potencjału rozwojowego i pozycji rynkowej przedsiębiorstw. Tak rozumianym celom przyporządkowują respondenci kryteria doboru inwestorów – nabywców majątku lub akcji/udziałów Skarbu Państwa. Zdecydowanie preferowani są nabywcy, którzy – dysponując dużym kapitałem i doświadczeniem biznesowym – dają gwarancje inwestorskiego zaangażowania w rozwój przedsiębiorstw.

Na opinie badanej grupy respondentów relatywnie niewielki wpływ miały obiegowe, nagłaśniane przez prasę, opinie o destrukcyjnym wpływie prywatyzacji na kondycję przedsiębiorstw i sytuację na rynku pracy. Nie wystąpił też – dominujący w badaniach próby ogólnopolskiej – negatywny stosunek do inwestorów zagranicznych.

Niezależnie jednak od zdecydowanej akceptacji potrzeby prywatyzacji, większość respondentów uznaje konieczność pozostawienia w nadzorze właścicielskim Skarbu Państwa nauki, edukacji, kultury, opieki społecznej oraz przemysłu obronnego. Analiza opinii respondentów ujawnia, że edukacyjne, kulturotwórcze i opiekuńcze funkcje państwa powinny być realizowane przez podmioty, których właścicielem pozostaje Skarb Państwa. Własność państwowa powinna także gwarantować bezpieczeństwo kraju.

Badanie pokazało również różnice w rozkładzie głosów między kobietami i mężczyznami. Z kolei mieszkańcy miasta i wsi odpowiadali bardzo podobnie: różnice zdarzają się sporadycznie i są niewielkie. Prawdopodobnie jest to spowodowane specyfiką tej wsi. Są to bowiem miejscowości podwarszawskie, silnie zurbanizowane. Na podstawie badania można wnioskować, że

znaczna część osób zamieszkująca te miejscowości dojeżdża do pracy w ośrodku miejskim i ich kariera zawodowa nierozzerwalnie związana jest z metropolią.

Na rozkład odpowiedzi i poparcie prywatyzacji miał niewątpliwie wpływ fakt, że znaczna część osób ankietowanych związana jest z sektorem prywatnym i ma doświadczenia osobiste, wynikające z funkcjonowania tego sektora gospodarki.

Tym niemniej ujawnione opinie wskazują, że respondenci sondażu prezentują racjonalny, uzasadniony racjami ekonomicznymi stosunek do prywatyzacji. Jest on zdecydowanie bardziej pozytywny, zobiektywizowany i pozbawiony emocji niż uzyskiwany w badaniach próby ogólnopolskiej. Decydujący – jak można sądzić – wpływ na „zdroworozsądkowe” podejście do problemów prywatyzacji miały: wykształcenie ekonomiczne i doświadczenie zawodowe respondentów.

Privatisation – as the WSRL (Local Government College) students view it

Summary

The paper presents the findings of the opinion poll among the students of WSRL in Żyrardów.

Since privatisation as such causes a lot of controversy and reservations, especially when a number of corruption scandals has been brought to light, the author was anxious to know the views of the part-time students, most of whom work, on the issue. The feedback from the students shows that the vast majority of them support privatisation, because the privatised companies are more effective, better managed, and more adaptable to the changing conditions of the economic environment.